

Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy
Ústav dějin křesťanského umění
Dějiny křesťanského umění / Umění 19. a 20. století
Praha 2017

Bronislava Kuzica Rokytová
Hannes Beckmann (1909–1977) Desava – Praha – New York
Dizertační práce

Dizertační práce Bronislavy Kuzici Rokytové mapuje život, výtvarné dílo a teoretické úvahy německého malíře a fotografa Hannese Beckmanna. Podnětem pro toto téma se stala skutečnost, že Beckmann jako příslušník německé avantgardy opustil v roce 1932 Německo a usadil se v Československu. Po komunistickém puči opět hledal místo, kde by se mohl chovat jako svobodný člověk a našel ho ve Spojených státech amerických.

Dizertaci pokládám za přínosnou v několika směrech. Především oceňuji, že je založena na ohromném průzkumu, který umožnil v podstatě stvořit představu o u nás zcela neznámém umělci. Bohatý archivní materiál posloužil k získání řady důležitých informací o Beckmannovi, ale zároveň vytvořil mnohem širší pohled na situaci německé emigrace počínaje 30. lety nejen u nás, ale prostřednictvím Beckmannovy korespondence se zásadními osobnostmi evropské avantgardy (Kandinsky, Meyer, Lilly Klee ad.) i šířeji v Evropě. Spojitost výtvarného umění s politickým směřováním v Německu od konce 20. let je pro uchopení Beckmannova díla nepostradatelná. Rokytová se důkladně věnuje situaci v pozdních letech existence Bauhausu, jehož studentem Beckmann byl. Analýza studijních postupů různých pedagogů této školy je uchopena s velkým smyslem pro diferenciaci a přesvědčivě naznačuje i vnitřní rozporuplnost, resp. dichotomii zaměření jednotlivých ateliérů. V monografických kapitolách věnovaných Hannesu Beckmannovi potom autorka využívá tyto analýzy pro kontextualizaci umělcovy tvorby v období, které strávil v Praze v předválečném Československu, protektorátu a naposledy i v krátkém napjatém období třetí republiky. Velmi podrobně zpracované osudy umělce emigranta obohacují významně naše poznání této dramatické etapy naší historie.

Úctyhodné je rovněž úsilí, jehož výsledkem je obsáhlý katalog umělcova díla včetně fotografické dokumentace nedochovaných prací, a včetně pozoruhodných zcela raných prací z doby studia na Bauhausu. Přestože vzhledem k rozsahu jsou reprodukce bohužel dost malé, dosvědčují, že ve 30. a 40. letech Beckmann patřil v českém prostředí mezi nepočtené malíře a fotografy orientované jednoznačně k avantgardnímu projevu. Rokytová mapuje jeho působení u nás včetně rekonstrukce umělcovy účasti na 1. výstavě nesdružených umělců v S.V.U. Mánes. Zabývá se i jeho pravděpodobným scénografickým angažmá, a fotografickou tvorbou.

Aniž bych zpochybňovala do hloubky jdoucí text, dovoluji si předložit k úvaze několik dílčích poznámek. Hlavní z nich se týká kontextualizace Beckmannova díla. Při interpretaci jeho malířské tvorby se stále znovu vracejí jména Kandinského a Kleea, později Albersa. Příslušnost k těmto

důležitým zdrojům Beckmannovy výtvarné imaginace dokládají rovněž reprodukce. Po setkání s Albersem v Americe se radikálně proměňuje autorův rukopis, přiklání se k optickému umění. Přestože jde o dílo zasluhující pozornost, které se mu v dizertaci Bronislavy Rokytové dostává, domnívám se, že by bylo vhodné zamyslet se alespoň v krátké kapitole nad tímto fenoménem vztahu umělce a jeho vzoru a formulovat, jaká byla proporce identifikace s obdivovanými pedagogy Bauhausu (či dalšími umělci - Rokytová zmiňuje kupř. Toyen) a svébytného autorského projevu Beckmanna. V podrobných analýzách obrazů toto téma zaznívá, je ale do určité míry „rozpuštěno“ v obsáhlém textu.

Drobný námět k úvaze mám k partiím týkajícím se Beckmannovy scénografické tvorby a fotografie. Beckmannův názor na divadlo autorka spojuje s Kandinského představou syntézy jako hlavního tvůrčího cíle (str. 73). Bylo by snad vhodné připomenout též syntetické úsilí E. F. Buriana, o kterém se v jiné souvislosti Rokytová též zmiňuje. Zcela marginální je pak připomínka k častému Beckmannovu využívání motivu žebříku ve scénografických návrzích, resp. kresbách - žebřík byl součástí avantgardní scénografie jak ruské (A.Vesnin), tak i české (A.Heythum) už od počátku dvacátých let.

V úvaze o monumentalizujícím vyznění Beckmannovy fotografie Kovář by snad bylo možno uvážit, zda nemohl reagovat též kupř. na Plickovy monumentalizující etnografické dokumenty anebo na sovětskou avantgardní fotografii.

Kromě obsáhlého textu jsou obdivuhodnou součástí dizertace všechny přílohy. Korespondence se zásadními osobnostmi německé kultury smutně naznačuje, jak jinak se mohly naše kulturní dějiny odvíjet, kdyby bylo možno po válce rozvinout multikulturní prostředí Československa. Hannes Beckmann ho obohacoval o podněty, které nebyly běžné, a lze jen litovat, že u nás nebylo možno jeho umělecké i pedagogické kvality náležitě zhodnotit.

Práce je napsána velmi kultivovaně, se smyslem pro jemnou diferenciaci problematiky. Jediné, co kazí dojem, je nedostatečná jazyková korektura.

Dizertaci Bronislavy Kuzici Rokytové doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit ji stupněm výborně.

Doc. PhDr. Marie Klimešová Ph.D.
Ústav pro dějiny umění FFUK

8. února 2018